

21. Yüzyılın İhyası

Bilginin İslâmîleştirilmesi, Prof. Dr. İsmail Raci Faruki, Risale Yayınevi,

İstanbul 2016, 100 s., ISBN 9789944275262

Zehra Nur USLU¹

Yaşadığı yüzyılı, bütün ön kabullerden sıyrılarak pragmatik bir bakış açısıyla tenkit eden cesur ve entelektüel bir dava adamı İsmail Raci Faruki. 1921’de Filistin’in Yafa şehrinde dünyaya gözlerini açmış. İlk ve orta öğrenimini St. Joseph Koleji’nde yapmış. Felsefe öğrencisi olarak girdiği Beyrut Amerikan Üniversitesi’nden 1941 yılında mezun olmuş. 1948’de İsrail’in Filistin’i işgal etmesi nedeniyle ABD’ye hicret etmiş. “Metafizik” ve “değer epistemolojisi” konulu doktora tezini 1952 yılında

tamamlamış. Daha sonra Ezher Üniversitesi Kulliyeti Şeri’a’da üç yıl İslâmi İlimler öğrenimi görmüş. Akabinde 1959 yılında McGill Üniversitesi’ne giderek Yahudilik ve Hıristiyanlık üzerine araştırma faaliyetleri yaparken bir yandan da aynı üniversitede Central Institute of Islamic Studies’da görev yapmış. Amerika’da, Müslüman Sosyal Bilimciler, Islamic College ve Uluslararası İslâm Düşünce Enstitüsü gibi pek çok İslâmi organizasyonların kuruluşlarına öncülük etmiş. Müslümanların 20. yüzyılda siyaset, ekonomi gibi birçok alandaki konumu hakkında yaptığı çalışmalarla önemli teşhisler ve çözümlerde bulunan Faruki, Güney Amerika, Mısır, Suudi Arabistan, Libya, Pakistan, Hindistan ve Malezya’daki İslâmi araştırma kurumlarına proje, uygulama ve danışmanlık seviyesinde önemli katkılarda bulunmuş. Entelektüel faaliyetlerini aktivist ve teşkilatçı yapısı ile diri tutan Faruki, Filistin davasının siyasal sürecini yakından takip ederek ömür boyu siyonist rejime karşı durmuş. Philadelphia’da Temple Üniversitesi’nde profesör iken 27 Mayıs 1986’da Pensilvanya’daki evlerinde sahur vakti bıçaklı bir saldırı sonucu eşi Luis Lamia ile birlikte şehit olmuş. *Christian Ethics*, *Urubah ve Religion*, *Al Tawhid* eserlerinden bazılarıdır. The Journal of

¹ İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, usluzehranur@gmail.com

(Bu yazı Young Academia ve İdeal Bilge Gençlik Spor ve İzcilik Kulübü Derneği iş birliğinde Prof. Dr. Hür Mahmut Yücer yönetiminde “Medeniyet Okumaları Yazarlık Atölyesi” kapsamında üretilmiştir.)

American Academy, Zygon, The Muslim World gibi dergilerde makaleleri yayınlanmıştır. Son yaptığı tercümesi Haykaf'tan the Life of Muhammed'dir.

“Hicretin 15. Yüzyılına Verilebilecek En Uygun Hediye”

Bilginin İslâmleştirilmesi konusunu ele alan eseri böyle takdim ediyor Uluslararası İslâm Düşünme Enstitüsü. İncelediğimiz bu eser, 1982'de İslâmabad'taki İslâm Üniversitesi'nde gerçekleşen seminere katılan ve İslâm konusunda çalışmalar yapan 50'den fazla bilim adamının katkılarıyla meydana gelmektedir. Eser, Müslümanların çok tehlikeli bir bunalım geçirdiğine işaret etmektedir. Fakat yalnızca bu bunalımı belirtmekle kalmayıp “Bir millet kendini değiştirmedikçe Allah onların durumunu değiştirmez.” (13/11) ilahi hükmü ışığında aynı zamanda onlara sağlığını iade edecek ve kendisi için tayin edilmiş olan dünya liderliğine yöneltecek bir tedaviyi de uygulamaya çabalamaktadır. Eserde dikkat çeken hususlardan biri de Faruki'nin, tutucu selefilik ya da batını temelli sufizm gibi büyük kitlelerce takip edilen ekollerin handikaplarına açıkça tenkitte bulunarak ve yeri geldiğinde de ekollerin gerçekleşmesine vesile olduğu büyük muvaffakiyetleri övgü ile dile getirerek takınmış olduğu objektif perspektiftir. Dört bölümden oluşan eser; sorun, görev, usul ve çalışma planı başlıklarını ele alıyor.

İslâm Aleminin Güncel Vaziyeti

Bugün dünyada tasavvur edilebilecek en kötü imaja Müslümanlar sahiptir. Dünya iletişim araçlarında Müslüman; saldırgan, yıkıcı, kanun tanımaz, terörist, medenileşmemiş, tutucu ve çağdışı bir yaratık olarak gösterilmektedir ve her kesimin nefret ve tiksintisine muhatap olmaktadır. İslâm âlemi ise iç bölünme ve çatışmaları, kendini tahribi, dünya barışını tehdit etmesi, aşırı servet ve aşırı fakirliği, açlık ve salgın hastalıkları ile tanınmaktadır. Ümmet nüfusunun bir milyar tavanını delmesi, en geniş ve en zengin topraklar üzerinde yaşaması, en büyük beşeri, maddi ve jeopolitik potansiyele sahip bulunması ve en son nizam olan İslâm'ın bütüncül, yararlı, yaygın ve gerçek din oluşu Müslümanların yenilgisini, aşağılanmasını ve yanlış tanıtılmasını daha da tahammül edilemez hale getirmektedir.

Bunalım siyasi yönden İslâm âleminin kendi içinde bölünmüşlüğü ile baş göstermektedir. Bu konuda en önemli etken sömürgeci güçlerin devletleri parçalaması ve her birini diğerine düşman etmeyi başarmasıdır. Hiçbir İslâm memleketi iç ve dış güvenliğe sahip değildir.

Müslümanların sömürgeci güçlere karşı direnişinin en güçlü olduğu alan ziraattir. Lakin eşya ve hizmet üretimleri ihtiyaçlarının çok altında olması ve bunları sömürgeci güçlerden ithal etmeleri ekonomik bir bunalıma sebebiyet vermektedir. Sömürgeci çıkarlar Müslümanların tüketim arzularını kamçulamakta ve yerel üretime müsaade etmemektedir. Müslüman ülkelerin sanayileri kendi temel ihtiyaçlarını değil sömürgecilerin yoğun reklamları sonucu ortaya çıkmış yapay ihtiyaçları karşılayacak şekilde kurulmaktadır.

Dini-kültürel yönden bunalım ise dış güçlerin; Müslümanın kendine, ümmetine, imanına ve seleflerine olan güvenini sarsması, İslâmi şuuru tahriple İslâmileşen kişiliği yok etmesi, böylece direniş için gerekli manevi güçten mahrum bırakarak daha fazla köle haline getirmesi ile ortaya çıkmaktadır. Müslümanın günlük yaşamı gazete, dergi, kitap, radyo, TV, sinema ve benzerlerinin bombardımanıyla batı kültürünü aşıl原因an etkilerle doldurulmuştur. Müslüman kadının Batı'nın bozuk yönlerine koşuşu, gittikçe artan çıplaklık, erkek-kadın karma yaşam, kendi hayatını yaşamak üzere ekonomik bağımsızlık, zevk tatmini ve ailesine karşı görevlerini ihmal...

Sanki başkalarının deneyimlerinden yararlanma yeteneğine sahip değilmişiz gibi iki asır evvel sanayi devrimi geçiren Avrupa kentlerinin hatalı yanlarını aynen tekrarlayan kalabalık kent merkezlerimiz... *"Kısacası, aksine iddialara rağmen, Müslüman kendini Batılılaştırdığı oranda berbatlaştırmıştır."* diyor İsmail Raci.

Bunalımı Besleyen Damar

Eskiden herkesi kuşatan direnme ruhu, bağımsızlık aşkı ve İslâmi bir çözüm bulma azmi günümüzde yerini kuşkuculuğa, atalete, hiçbir lidere güvenmemeye bırakmıştır. Raci bunun sebebini sahte vaatlerle hayal kırıklıklarına sebep olan ahlaken iflas etmiş olumsuz lider örneklerine bağlıyor.

"İslâm âlemindeki üniversite öğrencisi, ders kitabı ve sınıfta kendisine sunulan yabancı ideolojiler karşısında, tank ve makineli tüfeği kılıç-kalkanla karşılayan bir asker kadar çaresizdir."

Okumuş Müslüman aydınların, atalarının Pers, Eski Yunan ve Hint bilimlerinde yaptığı gibi öğrendiklerini hazmetmiş ve hakikatin İslâmi muhtevası içerişinde eritmiş olmamaları da bunalımı başka bir taraftan beslemektedir. Bu aydınların edindiği bilgilerin sınırlarını genişletmek için ne istekleri ne de enerjileri vardır.

Eğitim

Eğitimcilerin ne öğreteceklerini ve nelerle ilgilenmeleri gerektiğini siyasi yönetimlerin emirlerine göre ayarlamaları kesin çöküş belirtisidir diyor Faruki. Hükümetler katı denetime almaksızın gerekli fonları sağlayarak yeni sistemi geliştirmelidirler. Geleneksel sistemin köhne ders kitapları, tecrübesiz ve yetersiz öğretmenleri ile batılı sistemin bütün yöntem ve idealleri, batı taklidi bertaraf edilmelidir. Öğrenci, kültür ve maneviyat mirası ışığında geleneğini zenginleştirme kapasitesine yükselmelidir. Böylece batılı sisteme İslâmi bilgi, İslâmi sisteme de modern bilgi girmiş olur.

İsmail Raci, mevcut eğitiminin hataları giderilmedikçe İslâm âleminin düzelemeyeceğini vurguluyor ve yeni eğitim ilkeleri zikrediyor. Bu ilkelere maddeleştirerek şöyle değinebiliriz;

1. "İslâmi eğitim" ve "Batılı eğitim" şeklindeki ikiliğe son verilmeli.
2. İki tarz birleştirilip kaynaştırılmalı lakin egemen anlayış İslâm olmalı.
3. Ne Batı'nın taklidi olmalı ne de kendi başına bırakılmalı.
4. Amaç pragmatik olmalı; İslâmi temel görüşü öğretip zaman ve mekana göre tatbik etmeyi öğretmeli.
5. Mali yönden güçlü hatta bağımsız olmalı.
6. Mali ihtiyaçlarını karşılamak için vakıf benzeri yeni kurumlar oluşturulmalı lakin öğrenci fazlalığı sebebiyle devlet de mali desteğe devam etmeli.
7. Herkes din ve ahlak, hukuk, tarih ve İslâm Kültürü dersleri görmeli.
8. Bütün üniversite fakültelerinde dört yıl boyunca zorunlu İslâm Medeniyeti dersleri verilmeli.

İslâmi bilginin geçerliliğinin evrensel olduğunu, karşı bir görüşü daima cevaplandırabilecek komplekse sahip olduğunu söyleyen Faruki, İslâmi hedefe doğru ilerleyip Allahu Teala'yı zaman-mekan boyutunda en yüce kılabilmek için dünyevi bilgilere de sahip olmak gerektiğini söylüyor.

Usul Aksaklıkları

Yedinci yüzyılda Haçlı istilasını ile Müslümanlar kendilerine olan özgüveni yitirdiler. Ve başta selefilere olmak üzere İslâm'ı korumanın her yeniliğe karşı çıkarak mümkün olduğu fikrine kapıldılar. Bu dönemde tasavvuf ve tarikatların evrensel kabulü, yeni olaylara karşı içtihadın yokluğunda Müslümanların sığınağı oldu. Tarikatlar halkı bağırlarına bastılar ve kendi

disiplinlerine sokarak sufi tecrübesi ile yoğurdular. Böylelikle halkın tarih sahnesinden silinmesine mani oldular.

Daha sonra bazı Müslüman önderler yabancı görüşü ele alarak yeni görüşler ortaya çıkardılar. Muhammed Abduh, Seyyid Ahmed Han, Cemal Abdünnasır, Cemaleddin Afgani bu yolun örnek isimleridir. Bunların varsayımları “modern” denilen konuların zararsız olduğu ve Müslümanları güçlendirmekten başka bir etkileri olmayacağıydı. Lakin bu kişiler içtihad sistemini aynı bırakmaları, içtihad alanını yalnızca hukuki çerçeveye indirgemeleri ve yabancı beşeri sosyal-tabii ilimlerin yabancı hakikat ve dünya görüşlerinin ayrılmaz parçası olduğunu göremediler. Bu yüzden bu yeni görüşler geldiği yerde görülen mükemmellikte ürün veremedi ve tersine Müslümanları yabancı liderlere bağımlı kıldı.

Yunan mantığının ortaya çıkması ile birlikte vahiy ile akıl birbirine yabancılaşmış oldu. Bu gerileme döneminde özellikle ilhama dayanan bazen de batını usulü savunan ve bu yönüyle de akıl ile vahiy arasındaki yabancılaşmayı ters karşılamayan tasavvufun etkisi altında yapılan bütün fikri tartışmalara bu bölünmüşlük egemen oldu. Batını temelli tasavvuf etkisi ile Müslümanlar akli enerjilerini ruhsal, kişisel ve öznel değerlere kanalize etti ve “görüş birliği” etkisini kaybetmeye başladı.

Çöküş döneminde ise “dünyevi yol” ve “Allah’ın yolu” olmak üzere yol tamamen ikiye bölündü. Maneviyat vicdanlara hapsedildi, Hıristiyan ve Budist rahipliğine benzeyen içi boş bir ruhsallığa dönüştü.

Raci usuldeki bu tenkitleri yaptıktan sonra İslâmi Usulün temel ilkelerini yine tevhid merkezli bir bakış açısıyla yeniden sunuyor. Bunlar;

1. Allah’ın birliği; tek yaratıcının o olması ve dolayısıyla Müslümanın her şeyi yalnızca onun istediği gibi rızasına uygun olarak yapması ilkesi.
2. Hilkatın birliği; Allahu Teala’nın hem kozmik hem yaratılış hem de mahlukat boyutunda değişmez bir “sünnetullah”ının olması ilkesi.
3. Bilginin birliği; hakikatin yalnızca vahiy olması, aklın zorunlu kesinlikten uzak olduğu durumlarda bu kesinliği iman ışığının sağlaması ilkesi.
4. Hayatın birliği; insanların ortak bir varoluş amacı ile yaratılmış olmaları ve hilafet gibi aynı sorumlulukları taşıdıkları ilkesi.

Özet olarak Müslüman düşünürün görevi İslâmlaştırmak yani beşer hayatındaki her şeyle İslâm’ın ilgisini tespit edip uygulamaktır. Kur’an ve sünnetin İslâm’ın ilk döneminde

gerçekleşen hayat tarzı bugün yeniden biçimlendirilip billurlaştırılmalı; o sıralarda bilinen ve uygulanan diğer alanları veya modern hayatın lüks olmaktan çıkartarak ihtiyaç haline getirdiği konuları da kapsayacak şekilde tamamlanmalıdır. Ayrıca sosyal ilişkiler, seyahat ve ulaşım, istirahat, göze ve kulağa hitap eden sanatlar, kitle haberleşmesi gibi alanlar özellikle İslâm'ın ilgisi içerisine sokulma ihtiyacındadır.

Bu kitabı 20. ve 21. yüzyılda ümmetin problemleri hakkında araştırmalar yapan ve bu problemleri çözmeye yönelik proje üretimi yapan kişiler muhakkak okumalıdır. Ayrıca Müslüman olmak ile hilafet vazifesini üzerine yüklenmiş her birey de bu kitabı okumalıdır.